

ROZTERK (356) *sb m*

rozterk (224), **roztyrk** (132); rozterk *LudWieś, GliczKsiąż, LubPs* (4), *Leop, OrzList* (2), *RejZwierz* (3), *Goski* (2), *KochZg* (3), *RejAp, BiałKat, GrzegŚm, RejZwierz* (10), *WujJudConf* (5), *RejPosRozpr* (3), *RejPosWstaw* (3), *HistHel* (2), *BudNT, SkarJedn* (11), *SkarŻyw* (4), *CzechEp, ReszList, WerKaz* (2), *KochPieś, ActReg, Calep, LatHar, SarnStat* (17), *KlonKr*; roztyrk *OpecŻyw, Mymer1, KlerPow, BielŻyw* (2), *MiechGlab, WróbŻółt, RejRozpr, RejJóz, KromRozm I* (7), *KromRozm II, KromRozm III* (3), *Diar, KrowObr* (12), *BibRadz, OrzQuin* (14), *SienLek, KuczbKat* (2), *BudBib, BiałKaz, ModrzBaz* (6), *Calag* (2), *KochPs* (2), *ZawJeft, PowodPr*; rozterk : roztyrk *RejPs* (5:3), *GroicPorz* (5:3), *RejWiz* (6:3), *OrzRozm* (1:2), *BielKron* (53:16), *LeovPrzep* (2:6), *Mącz* (1:10), *RejPos* (21:1), *BielSpr* (2:1), *WujJud* (14:1), *StryjKron* (13:5), *KochWr* (3:3), *Phil* (2:1), *WujNT* (1:7), *SkarKaz* (1:2), *SkarKazSej* (9:3).

rozterk (356), [**rozsterk**].

roł- (354), roz- (2), [**rozł-**].

o jasne; -é- (25), -e- (1) *Mącz*.

sg *N* rozterk (41). ◇ *G* rozterku (25). ◇ *D* roztyrkowi (3) *RejPs, LeovPrzep, SienLek, rozterku* (3) *OrzList, Mącz, OrzQuin*. ◇ *A* rozterk (27). ◇ *I* rozterkiem (8); -em (4), -(e)m (4). ◇ *L* rozterku (13). ◇ *pl N* rozterki (63). ◇ *G* rozterków (78); -ów (8), -(o)w (70). ◇ *D* rozterków (13); -óm (3), -om (1), -(o)m (9); -óm *KochPieś*; -óm : -om *SarnStat* (2:1). ◇ *A* rozterki (58). ◇ *I* rozterki (3) *RejPs, BielKron, RejPos, roztyrkami* (2) *LeovPrzep, WujNT*. ◇ *L* rozterkach (11) *LubPs, GroicPorz, WujJud, ModrzBaz, SkarJedn* (2), *StryjKron* (3), *SarnStat, SkarKazSej, rozterk(o)ch* (8) *RejPs* (4), *RejZwierz, BielKron, RejPos* (2); ~-ach (6), -äch (5); -ach *GroicPorz, ModrzBaz, SarnStat, SkarKazSej*; -äch *LubPs, WujJud*; -ach : -äch *SkarJedn* (1:1), *StryjKron* (1:2).

Sł stp: rozterk, rozcirc, roztyrk, *Cn*: rozterk, *Linde XVI* (cztery z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*: rozterk, rosterk, roztyrk, rozstyrk, rozterka.

1. *Spór, waśń, niezgoda, kłótnia, zatarg*; też różnica zdań; *dissensio Mącz, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; discordia Vulg, Mącz, Modrz, JanStat; contentio Mącz, PolAnt, Modrz; seditio Calag, Vulg, Cn; dissidium Mącz, JanPrzyw; digladiatio Miech; controversia Modrz; secessio, tumultus, turba Calag; discrimen JanStat* (233) : RAcz mię wyzwolić miłóćiwie moy pánie od człowieka zuchwale złoćiwego/ ktory nic fluffnego nienofi námyfli swoiey iedno vmyfl iego zówzdy fie łćiąga ku roftyrkowi. *RejPs* 207v; Bo to káždy widzi prołcie Iż zroftyрку gniew vrołcie *RejRozpr C2; LudWieś A4; KromRozm III H8*; przyśyęgam [...] iże Vrząd moy Prokurathorfki [...] pilnie/ zupełnie/ bes odwołok/ nie vmyłem rozmnożenia rofterkow śpráwouác chęć. *GroicPorz e3v*; przyśyęgamy [...] cudzołóstwá kárác/ roftherkom zábiegác/ y innych wízelákich wyfłępkow á zbytkow zabraniać *GroicPorz g*; Nád to Papieżá obierác Rzymłkiemu zebráníu moc dáiemy/ by fie tylko dziáło bes roftyrkow *KrowObr* 31, 37v; *RejWiz* 166 *marg*, 187v, *Cc6v*; iże tá śławá zła ieft/ ktora z rofterku á z wzgárdzenia Kołćiołá Bożego rołćie. *OrzList fv; RejZwierz* 111, 134v; Thegoż roku Cefarz miełiącá Lipcá/ dał wywołác Sałkie Kłiążę y Lantgráfa iáwnymi lifty/ iáko niepośłuszne/ niedowiárki/ rofthyrki ftróiące *BielKron* 226v; gdyż y ten Szpital Prufki [...] nigdy by zá to nie ftał/ áby fie nam zá iákiemi rofterki/ tym obrzezáńcom [*tj. Turkom*] wrothá przez Polłkę otworzyć miełły *BielKron*

[3323], 174, 182, 198v, 202, 435v; *LeopPrzep* E2; Pasci discordiis, Wefelić fie z roftirków. *Mącz* 282c, 180c; *OrzQuin* C4; thedy fie będą okazować dziwne znaki/ w fłońcu/ w miefiącu/ w gwiazdach/ w nawálnoñciach morfkich/ w roftyrkoch á w wćifkoch ludzkich/ ták iz ludzie będą drzeć á fchnąć przed ftráchy wielkimi *RejPos* 5v, 76v; (*marg*) Zgodá Confeffioniftow (-) A załz to nie prawdá: wżák to wżyfcy wiedzą/ y swiát książek wálznych przeciwnych y rofterkow pełen *WujJud* 11; *RejPosRozpr* c3v; *RejPosWstaw* [1434] *marg*; Gdy niemáłz drew gásnie ogieñ/ ták gdy niemáłz obwadzce wftánie roftyrk. *BudBib Prov* 26/20; *HistHel* B4; Lecż też y to w niektórych obaczono/ iz nie ták cudza omyłká/ czem oni rzecz fwą fárbuią. ále zazdrość dawa iym do roftyrkow drogę [*ad dissidendum instiget*]. *ModrzBaz* 65; tákowe Małżonki [*poślubionych wbrew swej woli*] [...] íam dyabeł ktory ieft miłtrzem grzechu y wżech rofterkow/ złącza. *WerKaz* 303; *KochPieś* 51; przenađetosc wrosterki przyslizmy *ActReg* 29; *WujNT* 645; iáko wielkié y wiele roftérków y złych rzeczy z woien pochodzi *SarnStat* 1067, 1115 *marg*; gdy fię kto w rofterkách kocha/ íeie miedzy brácią niezgody/ ten y Duchá Bożego mieć/ y mądrym być nie może. *SkarKazSej* 661a; Y ták feymy ná vkrzeczpczenie zgody y miłości ípolney bráterfskiej wczynione: ná zápalenie rofterkow fłużą. *SkarKazSej* 673a; [*Leop Prov* 17/19 (*Linde*)].

rozterk około czego (6): Podzmy zálię do tego tżáfu/ kiedy Grzegorz pierwży był Papieżem/ iáko wielki fwar był/ y roftyrk około Papieftwá/ áłbo przełóżeńftwá w kościele Swiętym krześcijánfkim/ miedzy Konftántynopolfkim á Rzymfkim Bifkupem *KrowObr* 29; Po śmierci Leftkowej poczał być rofterk około opieki Bolefławá fyná Leftkowego miedzy Henrykiem Brodátym á Konradem Mazowieckim kfiążęciem *BielKron* 358v, 116; to ieft/ heretycki y fáłżywy kościół/ ktory/ ma około Bołkich w Chryftušie rzeczy/ Rofterki/ Nieuftáwicznóść/ Pokátnóść/ y Samofońáñftwo. *SkarJedn* 17; *StryjKron* 697. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

roztyrk u kogo (1): Záda tedy Krol Polki/ áby wżdy kiedy był koniec thym roftyrkom v fiebie [*tj. w swoim kraju*] *BielKron* 231.

rozterk o co (6): *BielŻyw* 117; *BielKron* 41, 177 *marg*; Y niezdrogiby to/ áby y dziś zwierzchni Pánowie/ ktorzi fię wielkich pañftw domagáią/ roftyрки swoie o Kroleftwá y Powiáty/ pojedynkowá bitwá koñczyli *ModrzBaz* 63; *StryjKron* 190; Naprzod z bywaymy roftyrkow nowych o religią *PowodPr* 81.

rozterk miedzy kim [= *wśród kogo, w jakiej społeczności*] (21): *MiechGlab* 58; Przeto też do Corintow piłłac/ nápomina [*św. Paweł*] y proři/ áby nye były myedzy nyemi roftyрки. *KromRozm I* O4; *GliczKsiąż* Cv; Pfońnká známienita ieft záprawde/ w ktorey połpołu Prorok y dzyęki czyni y modli fie [...] przeciw tym ktorzy rofterki miedzy wiernymi Páñfkimi wznawiáią *LubPs* ee5; ieden mąż s Sábinow Ap. Herdonius bacząc rofterk miedzy Rzymiány/ zebrał łotroftwá niemáło/ przyplýnął po Tybrze pod zamek Kápitolium/ wzyął gi pod Rzymiány o poł nocy *BielKron* 119, 41; Sementem malorum facere, Złe piwo wárzyć/ to yeft/ roftyрки miedzi ludźmi płodzyć. *Mącz* 381c; iz to ieft napilnieyfze ftáránie iego [*czarta*] [...] áby mnożył kłopoty/ rofterki/ á niezgody miedzy wżytkimi ftany ná zyemi *RejPos* 333v, 266, 300v, 333v [2 r.]; A ktemu íprawiedliwość by poftánowili/ By nigdy miedzy nimi rofterki nie były. *RejZwierc* 247; *BudNT* 1.*Cor* 3/3; áby fnać ípory/ zazdrości/ gniewy/ zwády/ obmowy/ ízemránia/ nádymánia/ roftyрки nie były miedzy wámi

WujNT 2.Cor 12/20; SarnStat 887; y część y imię Páná wálzega podłe y lekkie v was ieft/ poki ná zgodę wálzę nie pátrzę/ á rofterki miedzy wámi kwitną. SkarKazSej 671a. Cf Fraza, »rozterk czynić«, »rozterki siać«.

rozterk miedzy kim (a. (i) kim) [= między stronami sporu] (25): KrowObr 29; OrzRozm H3v; wefele mu przekáził [Antypater Perdyce]/ dla czego woyfká ná fię wielkie zebráli/ á s they przyczyny napirwfe rofterki miedzy kfiążęty po śmierci Alexándrowey vrofly. BielKron 127; Widząc Węgrzy wielki rofterk miedzy imi [między papieżami a cesarzem]/ fzi wielką mocą paląc/ biorąc/ bijąc/ gubiąc/ do kráin Włófkich/ Fráncufkich/ y Bávorfkich BielKron 173; Zá tych [kniaziów] Tátárowie rofkázowali w Mořkwi y wielkie rofterki były miedzy brácią. BielKron 426, 140v, 183v, 198v, 358v, 378; obáwiác fye trzebá rozerwánia Cefárřtwá/ dla rozmáitych Wiar y rofterkow miedzy Krolmi LeovPrzep Cv, Ev; Mqcz 268d, 381a; RejPos 334; iednák przeto żadnego rofterku áni żadney niezgody miedzy nimi [Piotrem i Pawłem] niebyło WujJud 128, 21v; Bo w ten czás rořtyrki były wielkie [...] miedzy Synem iego [Aleksandra] Wafilem/ y Wnukiem Dimitrem/ około Stolcá Wielkiego Xięřtwá Mořkiewřkiego StryjKron 697; rořtyrk řzkodliwy záczył fię był w Prufiech miedzy Gdańřkimi Miefzczány y Sláchtą Prufką StryjKron 752; WerKaz 303; SarnStat 1087. Cf Fraza, »rozterk czynić«, »rozterk miedzy sobą wieść«.

rozterk z kim [w tym: z sobą (1)] (3): ktory to lud/ Thomás Myncarz/ w ziemi Turyńskiey/ po nie iákim rofterku z řtárlřzymi řwymi/ náte Sektę przywiódł BielKron 198, 239v; Tenże tedy Kápłan/ ktory nam dáie Królá/ řáđzi nas w rořtyrku nářzym z Królem OrzQuin S3v.

rozterk o czym (4): řz po w niebo wřthápieniu iego miály bywác rofterki y miedzy kořciólem iego/ o zwirzchořci á o przełożeńřtwie iego RejPos 300v; Lecz wálze rofterki o Wierze nie vkoione řá WujJud 128v; WujJudConf 249v; nie były żadne zwády ábo rofterki o przodowánium/ tytulech/ y godnořciach. RejPosRozpr c3.

rořtyrk w kim [= między kim] (1): Y lřeyřza iego [Amona] řęká ludzióm wřzyřtkim byłá/ Ani tákich rořtyrków w řwoich nie mnożyłá. Zawřeft 43.

rozterk [w kim], w czym (3): iefliže w rádzye iákiey [...] bęđzye iáki rofterk ábo niezgodá/ [...] RejPos 334; řz zá czářów Apořtolřkich był prawdziwy Kořciól/ w ktorym Bog miefzkał/ chořáz były rofterki y niezgody w Kořciele onym. WujJudConf 128; RejPosWstaw [1434]. Cf »rozterk czynić«.

rozterk w czym [= w relacjach międzyludzkich] (2): Powiadał [Scipio] teź že niemář więřřzich rořtyrkow w przyiácielřtwie, iedno o chciwořć czci á chwały. Bielřyw 117; WujJudConf 211v.

rozterk czyj [w tym: pron poss (8), ai (poss) (5), G sb (4)] (17): RejPs 26; Któře [pańřtwo] od Przodków wálřzych pięknie záložóné: Prze wálř rořtérk domowy mdleie rořtárgnióné. Kochřg A2; OrzQuin S3v; KuczbKat a2; temv co złe á řzkodliwe Rzeczypořpolitey zámiefzáné řwoim rořtyrkiem álbo iáką płochořcią ktory vcřzini/ niemář inřzego lekárřtwá ná to/ [...] iedno tákiego wywieřć ná ořtáteczne řkaránie BielSpr 26; WujJud 128v, 129; Lecz ktorzi řá prawdziwey cnoty miłowniki/ [...] iáko iym kochác fię w niezgodách á rořtyrkách ludzkich przyřtoi? ModrzBaz 66v, 63; O Rořterkach Xiążát Ruřkich po řmierci Wołodimirzá Monomáchá Kijowřkiego Iedinowładce. StryjKron 210; tákże rořtyrki Ruřkie/ y odrzucenie ich poczęte/ niemoże być ináčzy záhámowane/ ážby pierwey głowá tego wybijiánia s pořłřeńřtwá nářzego/ to ieft Iaropeřká Xiążęciá byłá odcięta StryjKron 215, 190,

195; *SarnStat* 1067; Druga [*choroba Rzeczypospolitej*]/ niezgody y roftryrki łąsiedzkie. *SkarKazSej* 664b; O głupi nierozumni/ ktoż infzy ma wálze rofterki/ áby was nie poiádły/ oddálác? *SkarKazSej* 674b, 671a.

rozterk czyj i czyj [= *między kim i kim*] (1): Rofterki Gdańskie y Pruskie. *StryjKron* 752 *marg.*

rozterk gdzie [*zaliczono tu też użycia, dla których trudno orzec, czy „gdzie” powiązane jest z wyrazem „rozterk” czy z formą czasownikową*] (8): *OrzRozm* H3v; Był w ten czas roftryrk w Rzymie miedzy Kardynały á Papieżem Leonem *BielKron* 198v; *StryjKron* 752. *Cf Fraza*, »rozterk czynić«, »rozterki uspokoić«.

I sg w funkcji okolicznika przyczyny: »roztrykiem« (2): wypadzafzli od siebie Kápłaná/ wypadzafz téz z niem póspołu pokóy: á pewnie bierzefz w Dóm śwóy niepokóy/ który roftryrkiem zginác musi *OrzQuin* G2v; Bo iż miałtá y włytki rzeczypołpolité ná zgodzie naprzód zásiadáiá/ y potym roftá/ tedy zásię niezgodá/ á roftryrkiem vpádác mułzá *KochWr* 21.

W połączeniach szeregowych (32): A gdy tak Atila zlédeł tedy miedzi Wuhri ftały fie niezgody/ roftryrki y też mężoboyftwa *MiechGlab* 58; Skąd [*z nauki Lutra i jego zwolenników*] vrołlá rofpułtność nyezmyerna y fwa wola/ [...] nyewftydliwość/ nyefpráwyedliwość/ zazdrofci/ roftryrki/ zwády/ rozruchy á burzenya chłopftwá *KromRozm I D*; niebyłyby ták wielkie bitwy/ roftryrki/ mordowánia/ niezgody/ iákie widzimy. *GroicPorz* k4v, b2, n4; Gdyż nie ftychác rofterku/ nie ftychác ni zwády/ Fálzow/ żadnych chytróści/ podfłtepkow/ ni zdrády. *RejWiz* 43; Zá tymi [*tj. przygodami młodego człowieka*] chodzą burdy/ rofterki/ á guzy/ Zá tymi fcijátyki/ pleury/ fráncuzy. *RejWiz* 90; s tąd czuiemy że ten wálz Zakon [*tj. kacerstwo*]/ niezgodę/ gniew/ mierziączkę/ roftryrk/ fwąwolá/ nierząd/ bluźnierftwo/ y wzgárdę/ Stanow Przełożonych z sobą do Polfki przynioł *OrzRozm Bv*; *BielKron* 330v; Pothym Mars Pláneta [...] nákloni ludzie ku rozmáitým rofterkom y wielkiemu roftárgnieniu myfli/ porad/ y Wiáry/ tudziez ku potáiemnym á zdrádlwym fchackom/ y ktemu ku okrutnym Walkam *LeovPrzep* A3; *Mącz* [18]d; Azałz fie nie chwieią w tey trzcinie rozmáite burdy/ kłopoty/ rofterki/ vcifki/ á niefpráwiedliwości *RejPos* 10v; Azałz nie ma onych wykrętáczow ktorzy [...] wywracáiá fwiętá fpráwiedliwość fwiátá tego/ [...] przywodząc ludzi iednego ná drugiego/ fkdá fie rozmáite rofterki/ krzywdy/ gwałty/ morderftwá vmnożyć mogá *RejPos* 78v, 19v, 52v, 247, 333; boć fá iáwne fpráwy ciáálá/ cudzołoftwo/ nieczyftość/ wżeteczeńftwo/ niepowfciągliwość/ báłwochwálftwo/ trucizná/ nieprzyiáźni/ fwar/ záwiści/ gniewy/ niefnałki/ rofterki/ etc. *GrzegŚm* 32; *KuczbKat* 160; A owłzem Pánu Boguś powinien dzyękowác iżci fie dał przebić przez ony frogie burdy/ rofterki/ á kłopoty fwiátá tego *RejZwierc* 172v, 96, 141; *WujJud* 128v; *SkarJedn* 17; á iż fie też włytko fciága [...] do zwády/ do roftryrku/ do prześládowánia y krwi cudzey nieugáfzonego prágnienia. *CzechEp* 52; *WerKaz* 303; A iáwneć fá vczynki ciáálá/ ktore te fá; [...] nieprzyiáźni/ fwary/ zawiści/ gniewy/ niefnałki/ roftryrki/ kácerftwá *WujNT Gal* 5/20, 2. *Cor* 12/20; włytkié fpory/ roftrérki/ nieprzyiáźni/ odpowédánia/ ofławienia/ y fzkody miedzy ftronámi y ztąd y zowád vczynioné máią bydź odpufczone *SarnStat* 1087, 887, 1086, 1115; [*AktaSynod III* 83].

W przeciwstawieniach: »pokój (8), zgoda (2), miłosierdzie, miłość, sprawiedliwość ... rozterk« [*w tym: sprawiedliwość ani pokój (1), zgoda a miłość (1)*] (11): Bowiem zgodę każdy chwali roftirk każdy gani *RejJóz* L3v; *KromRozm I C*; Zli nigdy pokoiu nie miłuiá/ á owłzem fie w rofterkach kocháya.

LubPs cc2v marg; *OrzQuin* Cv, G2; Przyrodzenie ludzkie/ więcey sie zawnzdy sciąga ná rosterk/ niż ná miłofierdzye. *RejPos* 246v marg; Iesliże też w iákicy spráwie waleczney zgody á miłości á spoleczney pomocy iednemu od drugiego nie będye/ á będye rosterk ábo iáka niezgodá miedzy woyłki onemi/ tu sie káždy przypátrzyć może/ iesliże tho tám iuz mocne woyłko *RejPos* 334, 54; *WujJud* 127; *ReszList* 184; *WujNT* 1.Cor 14/33.

Fraza: »wszczął się, wszczęty rozterk« [*w tym: miedzy kim (a kim) (2), gdzie (1)*] [*szyk zmienny*] (2:1): *BielŻyw* 1; A nie wfpokoiąc sie miedzy wámi wšzczętę [!] roštyrki/ powinowáctwem áłbo iákim temu podobnym spolobem pokoiu/ iáko do tychmiałt było *LeovPrzep* B4v; Též iesli iákie nowe spory/ nielubości/ šzkody/ rošterki miedzy námi [...] á Mištrzem y Zakonem przerzeczonym ták w Prušiech iáko w Inflanćiech wšczęły sie [*discordiae inter nos ... emerterint JanStat* 898]/ [...] tedy [...] *SarnStat* 1115.

Zwroty: »rozterk, rozterku (*przy zaprzeczonym podmiocie*) czynić (*a. uczynić, a. rozterkow naczynić*)« [*w tym: miedzy kim (a kim) (2), gdzie (2), [w kim], w czym (1)*] = *dissensionem facere Mącz* [*szyk zmienny*] (19:1): Iesłtze mi też Kxiádz Biłkup przytzyta/ ábym ia tą náuką swoiá rošthyrki y niepokoie tzyńił *KrowObr* B2; Abowiem nie ci roštyrkow tzyńią/ ktorzy prawdziwego flowá Bożego wtzá/ ále ci rošthyrki y niepokoie tzyńią/ ktorzy się Bogu/ flowu y mocy iego spzeciwiáją. *KrowObr* B2v, B2, B2v [2 r.]; *DEmoštenes Philozoph*/ ten swemi wywody/ Náczynił był w Athenach/ rošterkow y šzkody. *RejZwierz* 36v; Przyiechał tego czáfu do Rzymá chytry Herod Agrypá/ będąc nieprzyiacielem Rzymiánom dla zábicia Káiułá [...] chcąc rošterk wšczynić miedzy imi á Klaudyufem *BielKron* 141, 29, 130v, 226, 369v; Tumultuo et tumultuor, Wádze/ roštyrk czynię/ zámieszánie yákie wnołzę. *Mącz* 468c, 383c, 474a; *HistHel* B4v; Auffrhur machen. Roštyrk wšczynić/ et Zwádzić sie. Tumultuari. Facere turbam. *Calag* 41b; *Calep* 793b; *WujNT* 520; *SkarKaz* 634b.

»rozterki jednać; ugadzanie roztyrkow« (2:1): [*w Wodniku*] Połty śłac niedobrze/ ogniem robić/ rošterki iednać/ zle. *Goski* *4v, *4; A przeto do vgadźánia roštyrkow [*controversiis et discordiis componendis*]/ do iednánia nieprzyiáźni/ ráczey praw y řádow vzywác trzebá/ nie oręza *ModrzBaz* 63v.

»rozterki siać (*a. rozsiewać*), siejący; rozterkow rozsiewanie« [*w tym: miedzy kim (2)*] = *seminare discordias Vulg* [*szyk zmienny*] (12:1;1): Skąd możefz rozumyeć/ iż tám Bogá y ducha S. nyemáłz/ kto nyepokoy á roštyrki syeye. *KromRozm I C*, O4v; Iż ludzye siejący rošterki márnies zginác máyá. *LubPs* I2 marg; *Leop Prov* 6/19; Ate, Latine Noxa, Šzkodá. Bogini šzkód á niefortun/ która [...] ná swiecie wšzelkie zle przygody niefortuny á rošterki miedzi ludźmi sieye. *Mącz* [18]d; Inádnies może głuźyć to wdzięczne nálienies Páńłkie/ rozliwáiąc ná tey nędzney ziemi rozmáites wymyłly/ rošterki/ rozliczne kłopoty/ dziwne vćilki/ dziwne niespráwiedliwošci/ á wielkie niebefpieczeństvá *RejPos* 52v; *WujJud* 243; *RejPosWstaw* [1434]; *SkarJedn* 220; Vítá iego [*złego człowieka*] przekłęctwá pełné/ y zdrády: Ięzyk roštyrki sieie/ y krwáwé zwády *KochPs* 15; Bo Rzym byli wten czás Węgrowies opánowáli/ [...] á miedzy narody różnymi/ różno roškázuiąc/ różne różnice/ y rošterki rošpułtne rozliwáli. *StryjKron* 457; *KochWr* 34; *LatHar* 116; *SkarKazSej* 694b.

»rozterki uspokoić (*a. uspakajác*), usmierzyć; rozterki uspokojá sie, były usmierzane« [*w tym: gdzie (2)*] [*szyk zmienny*] (2:1;1:1): Szofłtego dnia niemocy swoiey dał był [*Aleksander*] swoy řygnet s páłcá

Perdykáfowi/ ktory wiele rofterkow y burzek vsmierzył *BielKron* 126v; *LeovPrzep* B4v; *RejPosRozpr* c3v; *StryjKron* 477; Wfzytek koniec krolewskiego poftánowienia gubi: kto mu roftyrkow wfzytkich w Rzeczypólp: vspakáiác nie dopuści *SkarKazSej* 674b.

»rozterk miedzy sobą wieść« [szyk zmienny] (2): Przygody kfiążąt wielkiey Polfki krotko nápiřę/ iákie rofterki miedzy sobą wiedli zá Pudyká. *BielKron* 361v, 69.

Wyrażenia: »rozterk domowy« = *dissensio intestina JanStat* (6): *KochZg* A2; bo iefli tego [kapłana] fluchác nie bédziemy/ ták nas Polaki roftyrk domowy rořprořzy/ iáko wiátr proch rořprařza. *OrzQuin* G2; *BiałKaz* Iv; Niezgodá to robi roftyрки domowe/ Co ftąd zá vpadek ledwie kto wypowie. *Phil* O; *SarnStat* 111; Do tákich vtrat y przekłętwa/ pewnie was tá wářzá niezgodá/ y roftyрки domowe przypráwiá. *SkarKazSej* 674a.

»wnętrzny roztyrk« (1): Nie mogłá żadna pořtronna moc nigdy zwalczyć Polfkiéy Korony/ zwalczy iá pewnie ten wnętrzny roftyrk/ to iefł/ Kácérřtwo nářze domowé *OrzQuin* O.

Szeregi: »rozterki albo (i) burzki« [szyk 1:1] (2); Zadney thám zwády/ žádných burzek álbo roftyrkow nie *BielKron* 259v, 126v.

»gniew albo rozterk« (2): *Mącz* 268d; Ze Páwłowi nie przyzwolił Bárnábář/ toć nie z gniewu álbo rofterku żadnego czynił: ále z lutořci nád Márkiem/ ktorego chćiał przeciř woley Páwłowej wřziác z sobá. *WujJud* 128v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»rozterki, (a) kłopoty« (3): Y dokońcá wyzwoliř mię od roftyrkow á kłopotow wfřech ludzi *RejPs* 26; *BielKron* 239v; pořtępkí pokryte iego [czarta]/ nierowno więřřze rofterki/ więřřze kłopoty/ vmnożyć mogá miedzy wiernymi Páńřkiemi/ niřliby řam ořobá řwá woiowác ábo wierne Páńřkie fráłowác miał. *RejPos* 266. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.]

»roztyrki i mordy« (1): A bez pochyby nie dla cřego inego ie [kacerstwo] Szátan/ iedno dla bluřnienia prawdy Bořey/ á roftyrkow y mordow Chřeřćijáńřkich ná plác wywiodł. *KuczbKat* a2.

»rozterk(i) i nienawiř(-ci)« = *odium et dissidium JanStat* [szyk 1:1] (2): Abowiem vwłocztwo iefł grzech z ktorego pochodzá roftyрки y nienawiřci. *Wróbřoř* gg8v; *SarnStat* 80. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»niepokoj(e) i (a) rozterk(i)« [szyk 5:4] (9): *KromRozm* I C; ále ći rořtyrki y niepokoié tzińiá/ ktorzy řię Bogu/ řlowu y mocy iego řprzeřwiáyiá. *KrowObr* B2v, B2 [2 r.], B2v; peřno wfřędzie niepokoiá y rofterku. *OrzRozm* A2v; Odwróćiřli řye Królu od tego Rzymřkiégo Káplaná pewnie odwróćiř řye od pokoiá/ y w pewny niepokóy y w roftyrk z Króřřtwem twym wpádniefz. *OrzQuin* G2; *RejPos* 25v; *WujJud* 243.

»rozterki a niesnaski« (1): y rořtá myedzy nimi rofterki á nyefnářki ná káđzy cřás y godzinę *GliczKřięż* Cv. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»rozterk(i) a (i, abo, ani) niezgoda(-y)« = *discordia ac dissensio Modrz; dissensio et discordia a. seditio JanStat* [szyk 15:4] (19): Ale nic gruntownégo řtáwić nie mořecie/ Poki tego korzeniá złégo nie wyrwiećie. Ná któřym řporny rořtérk y niezgodá rořćie *KochZg* A3; nie nádziéwaymy řye z téy Exekucyi řpráwiédlióři/ áni pokoiá: rořtyrku á niezgody/ rychłéy z Wářřzáwy řye domá řiedząc doczekamy. *OrzQuin* Cv; A on wář iádowity [...] nicřym inřzym rychley nie miał ořáđzić ciemnego kroleřtwá řwoiego/ iedno rofterkiem á niezgodámi rozlicznemi řwiátá tego *RejPos* 333v, 79v, 333v

[2 r.], 334 [2 r.]; *WujJud* 5, 128; *WujJudConf* 128; *BiałKaz* Iv; *ModrzBaz* 66v; Lecź łami Grekowie w rofterkach fię y niezgodzie kocháli/ one fiáli y mnożyli/ od iedności vćiekáli *SkarJedn* 329; *KochWr* 21; *SarnStat* 111, 593; *SkarKazSej* 664b, 674a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 7 r.]

»rozdziały i roztyrki« (1): Przekłęty ieft táki rozrywác y buntownik/ który rozdziały ty y roftyrki w mieście ták zgodnym/ y miłością łąsiedzką związanym czyni. *SkarKaz* 634b.

»roznice(-a) a (i) rozterk(i)« [szyk 4:1] (5): [Sylla] zwirzchność odiął Trybunatom/ którzy roznice á rofterki w rádzye czynili *BielKron* 130v; Po śmierci Miefzkowej wielkie było vdręczenie w Polfće z roznic á rofterkow *BielKron* 346v; Poštánowione łą we zborze Bożym porządne o tym łady y Sędziowie/ [...] którzyby rofterkom á roznicam w małżeńftwie zábiegáli. *WujJudConf* 211v; *StryjKron* 457. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

»rozterk(i) i (a) rozruch(y)« [szyk 2:1] (3): *OrzRozm* H3v; A to vważay/ [...] áby záfię z oney wdzięczney fpołeczności iáki rofterk á iáki rozruch w domu fie twym nie zámnożył *RejZwierc* 35; *Phil* Q3.

»rozterki i (a) roztargnienia(-e)« (2): zrozumiał był [Pan] temu z dáleká/ iż w tych rofterkoch á w tym roftárgnieniu ludzkim/ ktore fie działo około náuki y męki fwiętey iego [...] miály fie záfrałowác myfli á fercá Apofthólow iego *RejPos* 129v; *RejPosRozpr* c3v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»spor(y) i (a) rozterk(i)« (3): *Mącz* 444d; A ták y to wálzym fporom y rofterkom nic niepomaga. Bo fie wy nikomu łądzić niedacie/ ále ná wálznych błędziech vpornie przeftawacie. *WujJud* 129; *WujJudConf* 249v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

»swar(y) i (a) rozterk(i)« [szyk 2:1] (3); *KrowObr* 29; *BielKron* 116; Aczći bywały y łą iefzcze rofterki y fwary w Kościele/ ále ie nam rofkázuie piłmo fwięte vgásić *RejPosWstaw* [1434]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

»roztyrk(i), (i) waśń(-ni)« [szyk 1:1] (2): zás zá zániedbaniem y wywracaniem łądow przychodzi roftyrk/ waśń półpolita y káždego z ośobná włafna [*dissensio, odia publica privataque*]. *ModrzBaz* 138; *WujNT* 784.

»rozterki, (i) wojna(-y)« [szyk 2:2] (4); *StryjKron* 195; ále ná ten czás będzie potrzebá lékárftwem dawności fie opátrzyć wedle tego/ iáko rofterki y woyny łą *SarnStat* 778, 1081; Z rofterkow, z woyny, rzadki fię wfpomoze *KlonKr* B4.

»rozterki i zaburzenia(-e)« [szyk 1:1] (2): *WujJud* 21v; Ták tedy Krol ná ten czás wfzytki fzkodliwe rofterki y zaburzenie wnétrzne w wielkiew Polfzcze nadobnie/ á łágodnie vkromił/ y wfpokoił *StryjKron* 477. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»rozterk(i), (i, a(l)bo, a) zwady(-a)« [szyk 5:5] (10): *BielKron* 369v; Iáko iuż zá tymi [...] wfzetcznemi przypadki/ przypada on grzech fzkodliwy łákomftwo/ á zá nim pychá/ á potym rofterk á zwádá. *RejZwierc* A6v, 63, 267v; *RejPosRozpr* c3; Auffrhur. Roftyrk. Zwádá. Seditio. Tumultus. Secessio plebis. *Calag* 41b; *KochPs* 15; by fnać ku iákim rofterkóm áłbo zwádóm nie przyzło: przeto ieft potrzebá pokóy półpolity w tym ołtrzędz. *SarnStat* 128, 622. Cf *Wyrażenie przyimkowe*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

Wyrażenie przyimkowe: »w rozterku« (6): A fnádnie w tym rofterku mozem przydz ku zgodzye. *RejWiz* 149v; á niewiem co też ná tym wygráią [*wójt i panowie*]/ bo fie pánowie poiednáią/ á chłopu

w thym rofterku zawnzdy w łeb. *RejZwierc* 72v; *StryjKron* 592; Bo w roftérku/ álbo lámá od fwych síł rzecz poľpolita vpáść muśi/ [...] álbo w nieprzyacielłkié ręce przyydzie *KochWr* 20.

~w roztyrku około czego (1): *KromRozm I Av cf* »w roznicy i roztyrku«.

Szeregi: »w roznicy i roztyrku« (1): zdáło mi łye zá potrzebná/ nyeco o tákich rzeczach náłłym yęzykyem nápiřác/ á zwłářczá wtey ninyyeřłey roznicy y rořtyrku około rzeczy zbáwyennych/ czego łye ma człowyek krzeřciyáńłki trzymáć *KromRozm I Av*.

»w zwadzie i rozterku« (1): Dźiwíř niewie áni może wiedźieć/ przez kogo w onéy zwáďdzie y rořtérku [*in illa contentione et discordia JanStat* 602] był ránión *SarnStat* 621.~

W przen (1) :

Wyrażenie: »rozterku matka« (1): GDyż každégo rořtérku y niezgody ieřł mátká [*dissensionis ... mater JanStat* 561] łpólné obcowánié *SarnStat* 593.

Przen [miedzy kim] (1) : Ná iedno duřzá wiedzye/ á ciáło ná drugie/ A zawnzdy to rořterki miedzy nimi długie. *RejWiz* 43v.[*Podział na znac. 1. i 2. jest nieostry, ponieważ w znac. 2. zawiera się zwykle również znac. 1.*]

2. *Zamieszki, rozruchy, bunt, niepokoje społeczne; walki (zawsze na terenie własnego kraju: wewnętrzne, tj. między współobywatelami albo wynikłe z napaści); seditio PolAnt, Modrz, Cn; dissensio JanStat, Cn; immissio Modrz; discordia JanStat; consternatio, tumultus Cn (73) : Guerra. Auffrue. Rořtirck. Mymer*¹ 12; Bo łie o to pilnie řtaráł nář pán: Abý kłieřtwo w tym rządzie zořtawił: Ze bý potym iakoby rořtirck niebýł. *KlerPow* 9; korego [*Innocencjusza II*] potym Rzymianie dla rořtyrkow wygnáli/ y inřzego Papiéřá/ ná iego mieyřce Piotrá wybráli *KrowObr* 39; A gdy był wielki rořthyřk/ boiáć řię Rotmiřtrz áby Páwła nie rořřzarpáli miedzy łobá/ rořkazał idź řłuźebnym á wydrzeć go z pořřod ich *BibRadz Act* 23/10; rořterki wřzelkie opuřciwřzy/ zbroię złóżywřzy/ weřeli podźcie do miářtá tego ktore was wychowáło. *BielKron* 108; y wiele inych vkroćił [*Aleksander*] rořterkow. *BielKron* 123v; Párty porářił [*cesarz Gordianus*] ktorzy łie bráli ku Rzymowi řłyřząc tám rořterki *BielKron* 152; Luter řłyřząc to záburzenie chłopłkie/ wydał kłiářki miedzy lud poľpoliti vpomináiąc ie/ áby/ od tych rořtyrkow odřtąpili *BielKron* 202v; gdy niechćieli [*w mieřcie Gandawum*] býć Cefarzá poľłuzni/ ziechał tám Cefarř/ á dał pořćináć thy/ ktorzy byli rořtyrkow przyczyná. *BielKron* 218, 104, 147, 204v, 218v, 234, 388v, 392v; Po czwarte powiádam przyřć s tego zácmenia rořtyrkom wielkim *LeovPrzep* D4v; *RejPos* 334v; Andrzeiá teź Olgerdowicá [...] / ktory tych wřzyřłkich rořtyrkow był nábroil/ poimáli *StryjKron* 477, 335, 457; *KochWr* 28; *SarnStat* 111.

rozterk o co (2): W Neápolim ná then čás był rořthyřk miedzy poľpoľřtwem o wiáre *BielKron* 230, 284 *marg*.

rozterk miedzy kim [= wśród kogo, w jakiej społeczności] (3): *BielKron* 177v, 230; Nigdyby był nář Tynřek [!] nie zwalczył/ by nie rořterki domowe á walki wněřzne miedzy Krzeřciyáńłřthwem *BielSpr* 57.

rozterk miedzy kim a kim [= między stronami sporu] (1): *BielKron* 322v *cf* »rozterki a mordy«.

rozterk czyj [w tym: G sb i pron (2), pron poss (1), ai poss (1)] (4): á Piłat vřtáwion/ ktory řpřáwował řwoy vrząd dzieřięć lat/ chytrze kroćąc rořterki Zydowłkie. *BielKron* 140, 284 *marg*; bęďziemy mieć

Królá [...] / którego nam Bóg przez Turká / álbo przez roftryk náfz domowy da *OrzQuin Zv; StryjKron* 502.

rozterk gdzie [zaliczono tu też użycia, dla których trudno orzec, czy „gdzie” powiązane jest z wyrazem „rozterk” czy z formą czasownikową] (15): Też ná vrząd Rádźiecki przynależy / rofterkow w Mielćie niedopufzczác *GroicPorz* b4, c; Izali niebył wielki roftryk w Rzymie przez dwádzieściá dni y ośm vřtháwitznie? *KrowObr* 29; Słyszác Wofłkowie rofterk w Rzymie / woiováli Rzymfkie páńftwá *BielKron* 107; Gdy był Cefarz w Niemcech / á w Belgium / wielkie powftáły w Hyfzpániey roftryki *BielKron* 197v; Látá 1306. Słyszác Litwá rofterki w Polfzce / wtárgnęli potáiemnie do Polfki *BielKron* 369, 316v, 327v, 355, 382v, 394 *marg; StryjKron* 330. Cf *Zwroty*.

W połączeniach szeregowych (7): A co záfię z niefzczęfcia przypádley przygody / Przychodzi z káždy ftrony ná ludzkye narody. Walki / burdy / rofterki / że fie huffy wáľá / Dzyáľá ftráľfzno trzáľkáia / á domy fie palá. *RejWiz* 93v; Idzye nędznik záľofnie / nie ľporo mu z gory / Widzác burzki ná fwiencie / widzác ľzpetne chmury. Krzyk / huk / kłopot / roftryki / dziwno fie coś dzyeie *RejWiz* 185; Przez thy czáľy też w Czechách były wielkie roftherki / mordy / á złodzieyftwá / áż przez czternaście lat. *BielKron* 327v, 308v; kthorych [panów] okrućieńftwá [...] znośić iuż niemogác poddáni [...] ku niepoľfuźeńftwu / roftrykom / y ku fłofliwemu od Pánow fwyh odstáwaniu / będą nákłonieni. *LeovPrzep* A3v; *RejAp* 176; Po coż fię iuż ziezdzác ná tákie rofterki / y práktyki / y buntowánia / y rozruchy maćie? *SkarKazSej* 695b; [Gdyż się rozmnożyły wielkie scandala: pijańftwa, ľakomftwa [...], lekkowáźność napominania i dyscypliny, rozsterki a zájfcia rozmaite i insze tym podobne grzechy *AktaSynod* III 83].

W przeciwstawieniu: »rozterk ... pokoj (i zgoda)« (2): WSzáķże chcemy y obiáľniamy / iż przerzeczoné dawności czáľu pokoiu y zgody miéc máia mieyľce / á czáľu walki álbo rofťerków żadnym obyczáiem niemáia mieyľcá *SarnStat* 778. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

Zwroty: »roztryk czynić« [w tym: *około czego* (1), *gdzie* (1), [w kim]] (2): *KromRozm* III K2; [*crimen laesae Maiestatis jest*] gdy [kto] roftryk w Mielćie czyni / áby ktory przeľožony był zábit / y inne tym podobne. *GroicPorz* ii; [Do ktorego [Alcymusa] fie też zbiegli wzyľcy ktorzy rozľtryk czynili w ludźie fwoim [qui perturbabant populum suum] *Leop* 1575 1. *Mach* 7/22 (*Linde*)].

»rozterk u(s)pokoić, uśmierzyć; uspokojenie rozterku« [w tym: *gdzie* (2)] [*szyk zmienny*] (2:2;1): Ten [*Benedykt VII*] czáľu Othoná trzeciego był wiele rofterkow w mieście vśmierzył á záhámował *BielKron* 175; Władźiľlaw [...] ruľzył fie do wielgiey Polfki [...] / áby thám rofterkow vpokoił kthore fie dzyáły przez Domáratá *BielKron* 381v, 108; ćiągnął [król] w Srodopóście do wielkiey Polfki [...] z woylem dla vľpokoienia rofterkow przez Domáratá Pierfchlinfkiego Stárofťę / y Vincentego Woiewodę wzburzonych *StryjKron* 477; [*BielKron* 1551 20v].

Wyrażenia: »rozterk domowy« [*szyk* 4:1] (5): Ruľkie kľiążęthá z Litwá widzác rofterki domowe v Polfkich kľiążęth / wćiągnęli wielką mocą do Mázoľf bez wieści *BielKron* 362; iákoś fie trzebá obáwiáć áby Polfká y kráiny ku niey náleżáiace / [...] iákiey poraľzki y nieľzcześfcia wielkiego / ná fie niemieli: częśćia od poľtronnych ludźi / częśćia też domowymi roftrykami poruľzoná *LeovPrzep* B2v; *OrzQuin Zv; BielSpr* 57. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

»roztyrk miejski« (1): Importat clades discordia civilis, Roftyрки mieyskie wnoszą wiele morderstw złego. *Mącz* 313d.

»wnętrzny rozterk« [szyk 3:2] (5): tám [na sejmie w Łęczycy] wšytki złoczyńce rozmáitemi mękami potrapił [król Kazimierz]/ kthorzy byli przyczyną wnątrzných rofterkow *BielKron* 356, 147, 187; *BielSpr* 41v; *ModrzBaz* 138; [*BielKron* 1551 20v].

Szeregi: »bunty i roztyrki« (1): Ale gdy tego potym połpołtwa źle vzywác/ á bunty y roftyрки około obiránya/ tákich przełożonych czynić/ á fnađz y bitwy zwodźić záczyły/ zámknęło temu drogę Láodyceńfkye concilium *KromRozm* III K2.

»rozterki, burdy« (1): co fie w Polšzcze działo/ Gdy kiedy ná máły čás krolá nie doftáło. Iákie były rofterki iákie frogie burdy *RejZwierc* 249v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.]

»rozterki a mordy« (1): Thego czáfu po śmierci Wrátyfłáwá były wielkie rofterki á mordy miedzy Krześciány á pogány *BielKron* 322v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

[»roztyrki a sedycyje«: ftráćiliście prawđziwe vzywánie ciááká y krwi Chrifułowey/ roftyрки á fedycie ftrojąc. *ŁaszczWiecz* K2.]

»rozterk i tumult« (1): A w thym wftáł rofterk y tumult *circa forum Phil* E4.

»rozterki a (albo) walki(-a)« = *querrae seu discordiae JanStat* [szyk 2:2] (4): Ktore [cesarstwo] gdy począł [*Galba*] fprawowác/ náuk náfládował/ walk á rofterkow ftrzegł *BielKron* 145v, 177v; *BielSpr* 57; *SarnStat* 778 [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»rozterki i zaboystwa« (1): Dla tych tedy rofterkow y zaboyftw wnątrzných pogánfkich Tátárfkich/ gdy fie fámo złe biło/ wiele Xiążąt Rułkich [...] iarzmo Tátárfkie [...] z fziy fwoich zrzucili *StryjKron* 416.

»rozterki a zamieszania(-e)« [szyk 1:1] (2): Mężowie Plebei/ poślánifmy od Senatu do was/ [...] ábyfmy rofterki á zámieszánie fpolne vfpokoili. *BielKron* 108; *ModrzBaz* 138.

Wyrażenie przyimkowe: »w rozterku« (4): w ten čás Zydow zginęło trzydzyeści tyfięcy pod fprawcą ich Kumanem w rofterkoch. *BielKron* 145v; wiele ich od poślufzeńftwa Wálzey K. miłości [*króla Hiszpanii*] odstawa/ etc. A w tym rofterku krolík ieden wyfpu przyległy/ zebrał fie ná Krześciány w fześci tyfiąc ludzi *BielKron* 443v; [*BielKron* 1551 20v].

~*W przeciwstawieniu*: »w roztyrku ... w pokoju« (1): ábyś w roftyrku tego w Polšzce doftáł/ czegoś w pokoiu doftác niemógł *OrzQuin* C4.

Wyrażenie: »w roztyrku domowym« (1): Ale tego ia záluię/ iz nie fam/ ále fámo siódm z Zóną y z Dziećmi zginác mam/ álbo w roftyrku domowym/ álbo w więźzeniu Nieprzyacielfkim *OrzQuin* Y3v.~

Przen (1) : Thu baczyć możemy/ iz kroleftwo tego Páná [...] ieft rozne od nawálności á od rozliczných rofterkow fwiátá thego nikczemnego. *RejPos* 312v.

3. *O wspólnocie*: *podział, rozłam, rozerwanie; teź oddzielenie się od wspólnoty, odszczepieństwo, rozróznienie* (42) : Tám [*w Trydencie*] fye ftawćie/ iefli nie roftérku prágniecie: Ale telko dla Pánfkiéy chwały fpor wiedźiecie. *KochZg* A4; *OrzQuin* Zv; Co teź o odpufćiech piŕze [*Luter*]: żeby stąd przyczyná poślzá roftérku y wzrułzenia wiáry *BiałKat* 163v; Bo tu Hieronym ś. okázuie/ że ináczey rofterkom y błędom zábieżeć fie niemoże/ iedno przełożywŕzy iednego nád wšytkim Kościołem

WujJud 154v; Po wielkiew mgle y chmurnych á niewdzięcznych obłokách/ rofterkow ftórych/ iáfne nam požądány iedności promienie zaświeciły. *SkarJedn* 269; *SkarŻyw* 538; *KochWr* 25; Táz też przyczyná ieft tych pułnocnych rofterkow y wiar ták rożnych: odftąpili od iednego kápłánftwá/ y iednego ołtarzá *SkarKaz* 40a, 81b.

rozterk między kim (i kim) (4): Nie były rofterki áni niezgody między Apoftoły żadne. *WujJud* 128, 132v. *Cf Zwrot*.

rozterk z kim (1): iż ci wiarę twoię ci fwarliwi Grekowie prętko fprofnym odłczepieńftwem zákwaśili/ y rofterk á nie pokoy z kościołem Bożym rychło po przyięciu wiary do ciebie wnieśli *SkarJedn* 356.

rozterk w czym (6): *KromRozm II* a4; Tákżec y dziś częłto lie przygadza/ że Papieżá/ y infze przełożone/ niźly vpomináią y ftrofuiá/ á przedsię niemálz przeto żadney niezgody áni rofterku w Kościele *WujJud* 128; Iż poki iefzczę w wierze Krześciánfkiey rofterku Dyabelfkiego y chćiwości niebyło/ kościoły wżyftki fpolną rádá y poftługá ftárznych bywały rządzone. *WujJudConf* 154; iedno fię nie tárgaymy/ á rofterkow w Chrześciánftwie nie rozmnażaymy. *SkarJedn* 336, 299. *Cf Zwrot*.

rozterk czyj [w tym: pron poss (3), G sb (1), ai poss (1)] (5): Początek tedy wżyftkich błędów y roftyrków kácérfkich/ infzy nie ieft/ iedno wzgárdá Kápłaná naywyższego *OrzQuin* L4; Niedaymy poćiechy Pogánftwu/ y nieprzyacielom wiary S. áby fię z náfzych rofterkow weselili *SkarJedn* 336; Ná on czás kościół Boży wielkim rofterkiem przełożonych był náviedzony y pokarány. *SkarŻyw* 309, 538 [2 r.].

W połączeniach szeregowych (3): *OrzQuin* Y; Zás z drugiey ftrony obáčmy iáka między Heretyki iedność á zgoda: iákiew między nędznikámi [tj. heretykami] fpory/ rofterki/ zwády? *WujJud* 132v; *SkarŻyw* 538; żadnego fwaru o wierze/ áni gniewu/ áni rofterku áni grzechu nie było *WujNT* 463.

W przeciwstawieniu: »rozterk ... pokój« (3): *LubPs ccv marg*; Theologia v nich y z tego y z owego Heretyká zebrána/ ku rofterku/ nie ku pokoiowi kościelnemu *OrzList* e4v; *SkarJedn* 356.

Zwrot: »rozterk (u)czynić« [w tym: między kim (i kim) (2), przeciwko czemu (1), w czym (1)] [szyk zmienny] (4): a ciebie tymi winami obwinili/ iakoby ty [...] roftyrk między krolewftwem żydowfkim ij Galiléfckim wczynil *OpecŻyw* 133v; *LubPs ccv marg*; *KrowObr* B2v; fłufznie fię káždy ma ftrzedz [...] odłczepieńcow: poniewáz oni czynią roftyрки przeciwko náuce kościołá Rzymfkiego *WujNT* 520.

Wyrażenie: »rozsiewca roztyrku« (1): Wielkie tedy przekłectwo [...] záfłuzzył/ który ták święty związek/ y to chwalebne ziednoczenie między ludźmi targa: á godzienby/ áby wżyftki rzeczpofpolité [...] tego práwá przeciwko niemu wżyli/ które ná rozśiewcę roftyrku/ y fkażęc rzeczpofpolitéy ieft poftánowioné. *KochWr* 22.

Szeregi: »roztyrk(i) i (ani, a) niezgoda(-y)« [szyk 5:2] (7): *Diar* 51; *WujJud* 154v; Vrádzono po wżyftkim świecie/ áby ieden z Presbyterow wybrány/ nád drugim był przełożon/ kteryby miał ftáranie o wżyftkim kościele/ dla wwiárowánia rofterkow y niezgody. *WujJudConf* 154v, 128 [2 r.]; A ktery iad prędzey zaráżić y fkażić páńftwá y krolewftwá może/ iáko rofterki y niezgody? *SkarKazSej* 684b, 658b *marg*.

»rozterk(i) i odszczepieństwo(-a) (a. odszczepienie)« (3): Nie byłóc tám miłofci áni pokoyu/ [...] gdźye [...] zgárdzenie y fromocenyé ftanow y vrzędow od Bogá poftánowionych/ [...] roftyrk y

odłfczepyeny od yedności kołcyoła. *KromRozm I B4v*; Wfzákże nie długo potym záczeńi Grekowie írogi bárzo y iádowity y na dłužey trfaiący rofterk y nowe odłfczcpieńtstwo *SkarJedn 228, 337*.

»roztyrk i rozerwanie« (2): Ale gđzye káždy w íwą poydzye/ tám nyerząd/ á zá nim rołtyrk y rozerwánye. *KromRozm III F7v; OrzQuin Bv*.

»ani roznice ani roztyrki« (1): ktore go [*Słowa Bożego*] byłmy íye dzyerželi/ wniczym byłmy íye nye obładžili/ áni by tych roznic áni rołtyrkow w krzełciyáńtwe nyebyło. *KromRozm II a4*.

Wyrażenie przyimkowe: »w rozterku« = *podzielony* (2): Lecž Lácinnicy przez Bífkupá nawyžłwego/ íáko Oycá obudwu/ trfác w rołterkách nie chćieli/ Greki przenyádowáli/ tám wielekroć do zgody vpomináli. *SkarJedn 335; StryjKron 592*. [*W wielu użyciach zawierają się elementy znaczeń: 1. oraz 3., a kwalifikację do jednego z nich oparto na uznaniu któregoś ze znaczeń za dominujące.*]

4. *Tu przén: Trudności życiowe (tylko w RejPs i KochPs)* (7) : Owífem łobie bęđe rołkołłowál doznawłfy miłofierdzia twego/ gdy íe ty niezápzyłz dułfe moiey náłafwłfy íą wrozmaítych przygodnych rołterkoch. *RejPs 44*; obaczywłfy to íž ten zywoł náłz íełł w rozmagitych rołterkoch polozony: w ktorych mułłá bywac trołkliwe myłli náłze: racž łakawie [!] podpomagac nas *RejPs 140*.

rozterk czego (1): y prołi [*prorok*] áby człowiek moğł znác przy tych rołterkoch żywołá íwego miłofierdzie íego [*Pana*]. *RejPs 134*.

rozterk czyj (2): Y ten že mię ítrzegł [...] od tych ktory podłtępliwemi ráđami íwemi mnie nieopátrznego włowíc chćieli cafu rołtyrkow moich *RejPs 24v, 194*.

Szeregi: »rozterki a troski« (1): á áczeł nam dał tu ku docełnemu miełzkániu ziemię rozmaýtymi rołterki á trołkami nápełnioną/ á włłákož przed íe nie íełł bełpieczne miełzkánie náłfe od írogich przećiwnikow náłłych. *RejPs 109*.

»roztyrk i trwogi« (1): Z rołtyrku/ y trwoğ domowych tys mię wybáwił/ Y náđ žiemłkimi narody głową połtáwił. *KochPs 25*.

5. *lek. Zaburzenia w pracy układu pokarmowego, rozstrój żołądka* (1) : Gdyž tám wilkołćiam dla wyłtępu náłžego niezgodnym ku więczłżemu roztyrkowi íwym obžárłwem przyczynę dawamy *SienLek 1v*.

[*Wyrażenie*: »rozterki w żołądku«: pobudza [*krokos*] rołtérki w żołądku/ dla tego czyni brzydkoóci/ wrácánie y ítolce. *UrzędowHerb 99b*.]

Synonimy: 1. *niesnaska, niestwora, niezgoda, poswarek, rozdzielenie, rozerwanie, roznica, rozpor, rozruch, rozruchnienie, rozrywka, roztargnienie, rožność, spor, sporka, swar, waśń*; 2. *bunt, buntowanie, burda, burza, burzka, fakcja, niesnaska, rokosz, roznica, rozruch, sedycja, spiknienie, sprzysięganie, swar, walka, waśń, wystąpienie, wzburzenie, zajście, zamieszanie, zamieszka, zbuntowanie, zburzenie, zmowa, zwada*; 3. *rozerwanie, rozproszenie, roztargnienie, schizma*.

Cf **ROZTYRKNOŚĆ**, ROZTYRKNIE